10.3.2026 Dnro 134/ D.a.4/2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

PeV@eduskunta.fi

Asia: K 20/2025 vp Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025
https://www.eduskunta.fi/pdf/K+20/2025

Saamelaiskäräjät kiittää mahdollisuudesta saada antaa asiantuntijalausuntonsa hallituksen kertomukseen kielilainsäädännön soveltamisesta 2025. Saamelaiskäräjät on aiemmin vastannut oikeusministeriön kielityhmille suunnattuun lausuntopyyntöön liittyen kertomuksen valmisteluun. Kertomuksessa on hyödynnetty lähdeaineistona Saamelaiskäräjien kertomusta kielilainsäädännön toteutumisesta ja Saamebarometriä ja Saamelaiskäräjät kokee, että on päässyt tuomaan näkemyksiään kertomukseen jo valmisteluvaiheessa. Nyt lausuttavana olevan vuoden 2025 hallituksen kielikertomuksessa teemana ovat kielellisten oikeuksien toteutuminen digitalisaatiossa ja oikeuslaitoksen piirissä, kaksikielisten hyvinvointialueiden tehtävät, sekä viittomakielisten oikeudet. Kertomuksessa käsitellään myös saamen kielten tilannetta ja kielellisten oikeuksien toteutumisesta.

Saamelaiskäräjien huomiot kielikertomukseen tiivistettynä:

1. **Saamenkielisen oppimateriaalin, varhaiskasvatuksen ja koulutuksen suunnattua rahoitusta tulee tarkastaa.**
2. **Saamen kielilaki tulee uudistaa** – erityisesti 2 §:n soveltamisalan osalta – koska laki on vanhentunut eikä vastaa nykyisiä tarpeita. Arviomuistion valmistelu ei ole edennyt, ja uudistus on välttämätön myös kotiseutualueen ulkopuolella asuvien saamenkielisten oikeuksien parantamiseksi.
3. **Digitalisaatiossa saamenkielisten palvelujen kehittämiseen tarvitaan merkittäviä lisäresursseja**, mukaan lukien digipalvelujen kieliversiot, ruudunlukuohjelmat, puhesynteesi erityisesti koltansaameen sekä panostus kieliteknologiaan ja kielimalleihin, joita Suomessa ei nykyresursseilla pystytä kehittämään.
4. **Oikeuslaitoksessa saamenkielisten palvelujen toteutumisessa on merkittäviä puutteita**, koska saamenkielistä henkilöstöä ei ole käytettävissä, ja oikeudenkäyntien saamenkielinen asiointi toteutuu käytännössä lähes aina tulkkauksen kautta. Saamelaiskäräjät esittää, että tuomioistuinlaitokseen tarvitaan oma kehittämishanke saamenkielisten palvelujen turvaamiseksi

Saamelaiskulttuurikeskus Sajos Tel. +358 (0)10 839 3100

FIN-99870 Inari

www.samediggi.fi etunimi.sukunimi@samediggi.fi

5. **Hyvinvointialueilla on merkittäviä haasteita turvata saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus**, koska saamenkielisen henkilöstön rekrytointi ja kouluttaminen ei onnistu nykyisillä resursseilla. Saamelaiskäräjät korostaa, että erityisesti oikeusministeriön avustuksen pienentyminen ja Lapin hyvinvointialueen säästöpaineet heikentävät palvelujen kehittämistä, vaikka kielellisten oikeuksien toteutuminen on jo nykyisellään puutteellista.
6. **Perustuslaissa määritelty saamen kielten kehittämistehtävä** toteutuu heikosti ja pelkän ylläpidon lisäksi tarvitaan laaja-alaisia kieltä kehittäviä toimia.

Tarkemmat huomiot kielikertomukseen 2025

Kertomuksen alussa selvitetään tarkemmin myös kokonaisuuksia ja teemoja, joita perustuslakivaliokunta oli nostanut esiin edellistä kielikertomusta koskevassa mietinnössään (PeVM 5/2022 vp – K 21/2021 vp, Perustuslakivaliokunnan mietintö, hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2021). Mietinnössään vuodelta 2021 perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota lapsen oman kielen oppimisen merkitykseen myös muiden kielten kuin viittomakielten osalta. Valiokunta piti tärkeänä esimerkiksi riittäviä ja asianmukaisia oppimateriaaleja sekä kielipesätoiminnan jatkamista. Saamelaiskäräjät haluaa nostaa muutamia huomioita vuoden 2021 kertomuksen pohjalta tulleiden toimenpiteiden toteutumisen kuvailuihin.

Kertomuksen mukaan saamenkielisen oppimateriaalin määrärahoja on vahvistettu pitkällä aikavälillä (800 000 euroa vuonna 2025). Saamelaiskäräjät on pitänyt erittäin merkittävänä, että vuodesta 2021 saamenkieliseen oppimateriaaliin tarkoitettu määräraha nousi 500 000 eurosta 1 000 000 euroon, mutta sittemmin vakiintui 800 000 euroon. Saamelaiskäräjät on kuitenkin pitänyt tarpeellisena, että oppimateriaalin tarkoitettu määräraha pidettäisiin 1 000 000 eurossa. Oppimateriaalista on erittäin suuri puute yhä kaikissa saamen kielissä ja oppiaineissa. Lisäksi on huomattava, että oppimateriaalipuute ulottuu varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen, eikä nykyisellä budjetilla voida tuottaa varhaiskasvatuksen materiaalia käytännössä lainkaan. Esitys vastaa saamelaisen totuus- ja sovintokomission raportin (Valtioneuvoston julkaisuja, 2025:97) toimenpide-esitystä, jonka mukaan saamenkielisen oppimateriaalin valmistamiseen tulee osoittaa riittävästi varoja.

Perustuslakivaliokunta piti tärkeänä mietinnössään vuonna 2021 kielipesätoiminnan jatkamista. Vuoden 2025 kertomuksessa kuvaillaan, että saamelaisten kulttuuri- ja kielipesien erityisrahoitus on vakiintunut 1,3 miljoonaan euroon. Kielipesätoimintaa järjestetään kolmella eri saamen kielellä, ja kielipesiä toimii sekä saamelaisten kotiseutualueella, että sen ulkopuolella. Saamelaiskäräjät on kuitenkin huolissaan, ettei nykyinen rahoitus mahdollista kielipesätoiminnan laajentumista, vaan sillä ylläpidetään nykyisiä yksiköitä.

Saamelaiskäräjät on esittänyt tarpeen vähintään kolmen uuden kielipesäyksikön rahoittamiselle, koska suuri osa erityisesti saamelaisalueen ulkopuolella asuvista lapsista jää kielenelvytyksen ulkopuolelle. Saamelaiskäräjien arvion mukaan vain 6 % saamelaisista lapsista saa saamenkielistä varhaiskasvatusta ja useimmilla ei ole mahdollisuutta oppia saamen kieltä kotona. Toiminnan laajentamisen lisäksi Saamelaiskäräjät näkee erittäin tärkeänä, että henkilöstölle voidaan tarjota riittävästi pedagogista tukea ja ohjausta esimerkiksi erilaisten koulutusten ja tukimateriaalien avulla. Kielipesätoiminta on todettu yhdeksi tehokkaimmaksi toimeksi saamen kielten elvyttämiseksi. Saamelaisten totuus- ja sovintokomission raporteissa tuodaan esille laaja-alaisia syitä saamelaisten kielen menetykselle. Kielipesätoiminta on yksi tapa katkaista kielenvaihdoksen kierre ja mahdollistaa yhä useammalle saamelaiselle lapselle perustuslaillisen oikeuden omaan kieleen ja lakisääteiseen oikeu-

teen omankieliseen varhaiskasvatukseen, riippumatta siitä onko lapsi oppinut saamen kielen kotonaan. Saamelaiskäräjät on toistuvasti esittänyt, että kielipesätoimintaan varattu rahoitus on korotettava ainakin 1,9 miljoonaan euroon. Saamelaiskäräjälain 9 §:n neuvotteluissa liittyen rahoitukseen, opetus- ja kulttuuriministeriö on kuitenkin ilmoittanut, että rahoituksen korotuksia ei voida taata johtuen ministeriön toimialaan kohdistuneista leikkauksista kuluvan hallituskauden aikana.

Saamenlainen varhaiskasvatus on saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin tulevaisuuden avainkysymys. Äidinkielenään saamea puhuville lapsille annetaan varhaiskasvatuslaissa säädetyn mukaisesti saamenkielistä varhaiskasvatusta. Palveluiden järjestäjiä koskeva velvoite saamenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen perustuu varhaiskasvatuslakiin ja koskee koko maata. Saamelaiskäräjät on pitänyt saamenkielisen varhaiskasvatuksen saatavuuden turvaamiseksi osoitettua 240 000 euron valtionavustusta riittämättömänä saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten varhaiskasvatuspalvelujen järjestämiseksi. Saamelaiskäräjät katsoo, että kotiseutualueen kuntien lisäksi tulisi osoittaa valtionavustusta saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle ja on toistuvasti esittänyt, että saamenkielisten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseksi osoitetaan 700.000 euroa Saamelaiskäräjien kautta maksettavaksi palveluiden järjestäjille koko maassa siten, että 400 000 euroa osoitettaisiin kotiseutualueen varhaiskasvatukseen ja 300 00 euroa sen ulkopuolelle.

Saamelaiskäräjien tavoitteena on turvata saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen rahoitus ja asema saamelaisten kotiseutualueella ja sen ulkopuolella. Kotiseutualueen ulkopuolella toimivilla opetuksen ja koulutuksen järjestäjillä ei ole velvoitetta, kannustavaa rahoitusta eikä tietoa saamen kielten opetuksen mahdollisuuksista., mikä koetaan puutteeksi saamenkielisen opetuksen kentällä.

Huomioita osioon ”Ajankohtaista tietoa Suomen kielioloista”.

Kielikertomuksessa kuvaillaan hyvin kappaleessa ajankohtaista tietoa Suomen kielioloista, saamenkielisten määrän tilastointiin liittyviä haasteita. Saamelaiskäräjät haluaa kertomuksessa mainittujen asioiden lisäksi tuoda esiin, että väestötietojärjestelmän saame äidinkielenään merkinnässä on ilmennyt viime aikoina uusi ongelma sen lisäksi, että merkinnät ovat puutteellisia saamelaisväestön osalta. Uusi ongelma liittyy saamelaisten saame/lappi äidinkielimerkintään, mikä jättää viranomaiset epäselvään tilanteeseen siitä, mikä saamen kielistä on itseasiassa henkilön äidinkieli. Saamelaiskäräjien mielestä tulisi selvittää mahdollisuutta poistaa väestötietojärjestelmästä saame/lappi merkinnät vähintään niin, ettei niitä olisi jatkossa mahdollista valita. Parasta olisi, jos kaikkien näiden osalta, joilla on saame /lappi merkintä, niin lähetettäisiin pyyntö tarkistaa tiedot. Näin saataisiin myös tarkempaa tietoa saamen kielten puhujien määristä.

Kertomuksen osiossa 4. käsitellään sitä, miten kansallisessa lainsäädännössä, sekä kansainvälisissä sopimuksissa turvataan kielelliset oikeudet, ja miten lainsäädäntö on muuttunut seurantajakson 2021-2024 aikana. Saamelaiskäräjät haluaa korostaa, että on todennut saamen kielilain olevan vanhentunut ja siksi näkee, että saamen kielilakia tulisi uudistaa ja selventää erityisesti 2 §:n soveltamisalan osalta. Kertomuksen mukaan asia on huomioitu oikeusministeriössä ja sitä tarkastellaan valmisteilla olevassa saamen kielilain arviomuistiossa. Saamelaiskäräjät haluaa kuitenkin muistuttaa, että arviomuistio on ollut valmisteilla pitkään, eikä asia ole konkreettisesti juurikaan edennyt. Saamelaisten totuus- ja sovintokomission loppuraportissa nostetaan myös esille, että saamen kielilaki tulee uudistaa vastaamaan tämän päivän tilannetta ja tarpeita. Saamelaisten kotiseutualueen

ulkopuolella asuvien saamelaisten omiin kieliinsä liittyviä oikeuksia tulee parantaa saamen kielilaissa raportin mukaan.

Digitalisaatio

Kertomuksen viidennessä luvussa käsitellään digitalisaatiota omana temaattisena kokonaisuutenaan. Perustuslakivaliokunta totesi vuoden 2021 kielikertomuksesta antamassaan mietinnössä, että kielilaista, saamen kielilaista ja viittomakielilaista seuraavat velvoitteet on otettava huomioon luotaessa uusia digitaalisia palveluita ja järjestelmiä. Valiokunta piti tärkeänä, että kielelliset perusoikeudet otetaan huomioon palvelujen kehittämisen alkuvaiheesta alkaen ja että digitaalisia palveluita kehitetään rinnakkain eri kieliversioina (PeVM 5/2022 vp – K 21/2021 vp, s. 2.). Kielikertomuksessa 2025 todetaan, että kielilainsäädännön velvoitteet pyritään pääosin huomioimaan eri ministeriöiden hallinnonaloilla luotaessa uusia digitaalisia palveluita ja järjestelmiä. Huomattava kertomuksessa esiin nostettu seikka on, että saamenkielisiä verkkosivuja, lomakkeita ja tiedotteita on jo usealla organisaatiolla, mutta täysimittaista digitaalista asiakaspalvelua saamen kielillä pystyy tarjoamaan vain harva viranomainen.

Vaikka digitalisaatio ja se, että digitaaliset palvelut olisivat ensisijainen viranomaispalveluiden kanava, ovat ollut usean hallituskauden keskeisenä tavoitteena, on saamenkielisissä digitaalisissa palveluissa yhä suuria puutteita. Eri digitaalisia palveluita valmistelevassa lainsäädännössä ei usein lisätä viittaussäädöstä saamen kielilakiin, vaan todetaan, että kielellisten oikeuksien osalta sovelletaan hallinnon yleislakeja, ilman että siitä tarvitsee säätää erikseen. Saamelaiskäräjien näkemyksestä saamelaisten kielellisten oikeuksien huomioiminen jää näkymättömäksi ja epäselviksi jos saamen kielilain noudattamisen velvoitteesta ei ole selkeästi säädetty laissa tai vähintään yksityiskohtaisesti avattu velvoitteen sisältöä lain perusteluissa. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota saamelaisten kielellisten oikeuksien ohittamiseen lausunnossaan koskien suomi.fi-viestit -palvelua, jota tulkittiin, että ei tarvitse tuottaa saamen kielellä. Valiokunta linjasi, että *"Perustuslakivaliokunnan mielestä valtiosääntöisesti asianmukaisempaa olisi, että Suomi.fi-viestit -sovelluksen ja verkkopalvelun käyttöliittymä ja postilaatikko tulisivat käyttöön myös saamen kielillä samanaikaisesti esityksen hyväksymisen kanssa" (PeVL 59/2025)*. Perustuslakivaliokunnan lausunto osoittaa, ettei kielellisten oikeuksien toteutuminen tapahdu itsestään, vaan eri digitaalisia palvelua koskeviin lainsäädäntöön on tärkeää ottaa kielinäkökulma, kuten on mm. Folktingetin puolelta esitetty.

Kielipoliittisessa ohjelmassa todetaan, että kieliteknologian työvälineitä pyritään kehittämään, sillä niistä voisi saada apua eri kielten elvyttämiseen. Saamelaiskäräjien tiedossa ei kuitenkaan ole yhtäkään konkreettista toimea saamen kielten hyväksi tämän kirjauksen osalta. Kertomuksessa kuvaillaan digipalveluiden saavutettavuuteen liittyviä haasteita. Saamelaiskäräjät vahvistaa kielikertomuksessa nousevan huolen digipalveluiden apuvälineiden kuten ruudunlukuohjelmien heikosta saatavuudesta saamen kielillä. Erittäin huono tilanne on koltansaamen kielellä, ja Saamelaiskäräjät esittää, että valtiovallan tulee rahoittaa hankkeita, joilla voidaan edistää puhesynteesiä koltansaamen kielelle. Lisäksi saamenkielissä palveluissa on huomattava selkokielisyyden tarve.

Nyt positiivisena edistysaskeleena Saamelaiskäräjät haluaa nostaa Digi- ja väestöviraston kehittämän suomi.fi-palvelutietovarantoon saamenkielisen osion kehittämisen. Saamelaiskäräjät kuitenkin toistaa huolensa, että yhä on hyvin vähän saamenkielisiä asiointiakanavia, jotka kuitenkin kielilain mukaan tulisi olla järjestetty. Esimerkiksi verohallinnon OmaVero-järjestelmää ei ole lainkaan kehi-

tetty saamen kielille. Saamelaiskäräjien näkemyksestä viranomaisten tulisi tehdä hyvin suuria ponnisteluja saattaakseen digitaaliset asiointikanavansa järjestykseen saamen kielellä.

Kertomuksessa kuvaillaan myös digitaalista viestintää. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamen kielilain 8 § tiedottamisen osalta on epäselvä ja vanhentunut myös yksityiskohtaisten perusteluiden osalta. Viranomaisilla on haasteita tunnistaa saamen kielilain velvoitteita tiedottamisen osalta, kuten tulee esille eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa viranomaisten saamenkieliseen tiedottamiseen liittyen (EOAK/7627/2023, Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu, Saamenkielisen tulkkauksen puuttuminen Inarin kuntastrategia-työpajoilta.). Ratkaisun mukaan hallinnon asiakkaiden tasapuolisen kohtelun ja kielellisen yhdenvertaisuuden kannalta on ongelmallista, jos tietoa on saamen kielillä saatavilla selvästi suppeammin kuin suomen kielellä. Oikeusasiamies näki tärkeänä, että saamen kielet näkyisivät enenevissä määrin kunnan kaikessa viestinnässä, myös sosiaalisessa mediassa. Saamelaiskäräjät on kuitenkin huolissaan, ettei asiaan haluta jatkossakaan kiinnittää huomioita ja siksi saamen kielilakia tulisikin uudistaa ja tarkentaa myös tämän osalta.

Digitalisaatiota koskevan kappaleen lopuksi Saamelaiskäräjät haluaa korostaa, että saamen kielten kielimallien kehittämiseen tarvitaan lisää resursseja. Tällä hetkellä kehitystyötä tehdään muun muassa Tromssan ja Tarton yliopistoissa, mutta ei voida pitää kohtuullisena, että Norjan ja Viron yliopistot vastaavat Suomessa puhuttavien saamen kielten kielimallien kehittämistyöstä. Suomessa valtakunnallinen vastuu saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin ylimmästä opetuksesta ja tutkimuksesta on Giellagas-instituutilla, joka on tuonut esiin, ettei sen nykyiset resurssit riitä tekoälyn, kielimallien tai muiden saamen kielten kieliteknologisten hankkeiden edistämiseen. Saamelaiskäräjät pitää tekoälyn ja kielimallien tarjoamia mahdollisuuksia erityisen tervetulleina saamen kielten kehittämistyölle, muun muassa siksi, että saamen kielten kääntäjiä on tällä hetkellä rajallisesti saatavilla.

Oikeuslaitos

Perustuslakivaliokunta kiinnitti mietinnössään vuonna 2021 huomiota myös siihen, että saamelaisten kotiseutualuetta lähimpänä sijaitsevan käräjäoikeuden kanslian (Sodankylä) lakkauttamisella voi olla vaikutuksia saamen kieltä taitavan henkilökunnan rekrytoinnin kannalta. Lakivaliokunta totesi pitävänsä tärkeänä, että tähän perustuslakivaliokunnan esille nostamaan seikkaan kiinnitetään uudistuksen käytännön toteuttamisessa erityistä huomiota ja uudistuksen vaikutuksia tältä osin seurataan. Saamelaiskäräjillä ei ole tietoa, että asiaa olisi selvitetty. Saamelaiskäräjien tietojen mukaan ei myöskään ole käytettävissä saamenkielistä henkilöstöä tuomioistuimissa, ja silloin harvoin kun käsittelykieleksi on haluttu saamen kieli, on se toteutunut tulkkauksen kautta. Saamelaiskäräjien tiedossa ei ole mm. tietoa siitä miten usein saamenkielinen on luopunut oikeudestaan käyttää tuomioistuimessa omaa kieltään. Saamelaiskäräjien selvityksien mukaan olisi myös erittäin tärkeää kehittää saamen kielten oikeuskieltä pohjoismaisesti oikeusturvan parantamiseksi ja toivookin valiokuntien ottavan kantaa miten saamenkielisten oikeuksien toteutumista oikeuslaitoksissa voitaisiin kehittää, kun kertomuksessa selkeästi tuodaan esille siihen liittyvät haasteet, joita Saamelaiskäräjät on myös tuonut esille. Saamelaiskäräjät esittääkin, että yhtenä vaihtoehtona olisi aloittaa tuomioistuinten saamenkielisten palveluiden kehittämishanke, kuten ruotsinkielisillä on ollut.

Hyvinvointialueet

Hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta 2025 kuvataan saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tilaa ja kehitystä järjestämisvastuun siirryttyä kunnilta hyvinvointialueille. Kertomuksessa nostetaan esiin, että Lapin hyvinvointialue on mm. lisännyt saamenkielisten työntekijöiden määrää ja aloittanut kuntarajat ylittäviä palveluita. Saamelaiskäräjät tuo esiin, että huolimatta Lapin hyvinvointialueen kehittämistyöstä saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuus on edelleen heikkoa ja sattumanvaraista. Saamelaiskäräjät muistuttaa, että saamelaiskäräjien kautta hyvinvointialueelle ohjautuva erillinen valtionavustus (mom. 33.60.36) on keskeisessä roolissa saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Valtionavustus on ainoa saamenkielisiin palveluihin korvamerkitty rahoitus ja sen kautta voidaan toteuttaa myös saamelaisten itsemääräämisoikeutta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Saamelaiskäräjät pitää erittäin tärkeänä, että valtionavustuksen jatkuvuus ja riittävä taso turvataan siten, että valtionavustusta voidaan jatkossakin käyttää palvelujen turvaamiseen.

Suurimpana esteenä saamenkielisten palvelujen saatavuudelle ovat haasteet saamenkielisen henkilöstön saatavuudessa. Saatavuuden parantamista ovat entisestään hankaloittaneet aikuiskoulutustuen lakkauttaminen ja oikeusministeriön saamen kielilain mukaisen avustuksen määrän pieneneminen. Sekä kunnille että hyvinvointialueelle erityisesti oikeusministeriön avustus on ollut tehokas työkalu saada uusia saamenkielentaitoisia työntekijöitä, mutta erityisesti avustuksen määrän vähentämisen vuoksi ei saamenkielistä henkilöstöä pystytä tämän rahoituksen turvin kouluttamaan tarpeeseen nähden riittävästi.

Lapin hyvinvointialueen toimintaan myös kohdistuu merkittäviä säästöpaineita ja hyvinvointialue on arviointimenettelyn kohteena. Saamelaiskäräjät on erittäin huolissaan siitä, miten talouden sopeuttamistoimet vaikuttavat saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen ja kehittymiseen Lapin hyvinvointialueella. Viranomaisilla on lainsäädännön mukaan velvollisuus edistää saamen kielten käyttöä, mutta säästöpaineiden vuoksi hyvinvointialueen toimissa joudutaan keskittymään lähinnä kielellisten oikeuksien nykytilan turvaamiseen, vaikka nykyiselläänkään kielelliset oikeudet eivät toteudu riittävästi. Saamelaiskäräjät toivoo, että valtio ja hyvinvointialue yhdessä kantavat vastuuta saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa siten, että resurssit riittävät sekä nykyisten saamenkielisten palvelujen säilymiseen että saamenkielisten palvelujen kehittämiseen.

Kertomuksessa tuodaan esiin, ettei Lapin hyvinvointialueelle osoitettua valtakunnallista saamenkielisten palvelujen kehittämistehtävää pystytä riittävästi toteuttamaan resurssien puuttuessa. Saamelaiskäräjät muistuttaa, että yhä useampi saamelainen asuu saamelaisten kotiseutualueen ja myös Lapin hyvinvointialueen ulkopuolella. Tämän vuoksi on tärkeää, että tulevaisuudessa saamenkielisiä ja kulttuurinmukaisia palveluita olisi myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvan saamelaisväestön käytössä. Vaikka sote-järjestämislaissa oikeus saamenkieliseen palveluun on sidottu saamelaisten kotiseutualueella asumiseen, on muu sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö edellyttänyt asiakkaan tai potilaan äidinkielen ja kulttuuritaustan huomiointia. Tämä ei kuitenkaan käytännössä saamelaisväestön osalta toteudu eikä muilla hyvinvointialueilla ole velvoitteita suhteessa saamenkielisten palvelujen järjestämiseen.

Tällä hetkellä valtakunnallista saamenkielistä ja saamelaiskulttuuriin pohjautuvaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelua on tarjolla saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj – Uvjâ – Uvjan toimesta. Yksikkö on perustettu vuonna 2022 saamelaisten totuus- ja sovintokomission työn tueksi ja toiminnalle on osoitettu rahoitus enää vuoden 2026 ajaksi. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että valtio turvaa toiminnan jatkuvuuden myös tulevaisuudessa siten, että se pystyy palvelemaan kaikilla

kolmella saamen kielellä ja koko Suomen alueen saamelaisväestöä. Saamelaiskäräjät on esittänyt yksikön toiminnan vakinaistamista oman lainsäädännön ja rahoituksen turvin.

Lopuksi Saamelaiskäräjät haluaa nostaa esille huomion liittyen perustuslakiin kirjattuun saamen kielten ylläpito ja kehittämistehtävää. Perustuslain 17 § 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain kirjauksen toteuttamiseksi saamelaiskäräjälain (974/1995) 2 luvun 5 §:ssä säädetään, että Saamelaiskäräjien tehtävänä on päättää saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevista asioista ja hoitaa näihin liittyviä tehtäviä. Saamelaiskäräjälain 1 luvun 2 §:n mukaan valtion talousarviossa on varattava riittävä määräraha näiden tehtävien toteuttamiseen.

Saamen kielilaki ja saamen kielen ja saamenkielistä opetusta koskevat lait turvaavat saamen kielten asemaa laeissa määritellyissä yhteyksissä, mutta niiden ulkopuolelle jää huomattava osa yhteiskunnan toimintaa ja erilaisia kieltä tukevia kehittämistoimia, joiden toteuttamiseen ei ole osoitettu varoja. Saamelaiskäräjillä ei ole kuitenkaan nykytilanteessa resursseja toteuttaa tehokkaasti perustuslaissa määriteltyä saamen kieltä kehittäviä ja edistäviä toimia. Tämän vuoksi Saamelaiskäräjät on esittänyt määräraha saamen kieltä kehittäviä ja edistäviä toimia varten.

Saamen kielet tarvitsevat kieltä kehittäviä toimenpiteitä, jotka edistävät ja kehittävät saamen kielten käyttömahdollisuuksia yhteiskunnan eri osa-alueilla muun muassa kansalaisyhteiskunnan toiminnoissa, parantamalla palveluita, edistämällä kieliteknologisten sovellusten saatavuutta saamen kielille yhteistyössä eri tahojen kanssa. Saamen kielten kehittämistoimilla varmistetaan ja vahvistetaan kielenelvytyksellä saatuja tuloksia ja toisaalta edistetään ja lisätään saamen kieltä osaavien mahdollisuuksia käyttää saamen kieltä yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Inarissa 10.3.2026



Merk.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtajan sijainen

Anne Kirste Aikio
kieliturvasihteeri

Saamelaiskäräjien puheenjohtajan sijainen hyväksyi lausunnon 10.3.2026.

Lausunnon valmisteluun osallistuivat vs. sosiaali- ja terveyssihteeri Anni Koivisto, koulutussihteeri Bigga-Helena Magga, vs. oppimateriaalisihteeri Katja Semenoff ja kielipesäohjaaja Niina Aikio-Siltala.